

1870. évi XLII. törvénycikk

a köztörvényhatóságok rendezéséről ¹

I. FEJEZET

A törvényhatósági hatásköréről

1. § A vármegyék, székelyszékek, Jász-Kun, Hajdu- és nagyikikindai kerület, Kővár-, Fogaras és Naszód vidéke, a szepesi XVI város kerülete, és a szabad királyi valamint a 88-ik §-ban elősorolt városok, mint önálló törvényhatóságok, jövőre is gyakorolni fogják a törvény korlátai között:

a) az önkormányzatot,
b) az állami közigazgatás közvetítését,
c) ezeken felül a törvényhatóságok egyéb közérdekű, sőt országos ügyekkel is foglalkozhatnak, azokat megvitathatják, azokra nézve megállapodásaikat kifejezhetik, egymással és a kormánnyal közölhetik, s kérvény alakjában a képviselőházhoz közvetlenül felterjeszhetik.

Buda és Pest városok beligazgatási szervezéséről azonban külön törvény rendelkezik.

2. § Önkormányzati jogánál fogva a törvényhatóság saját belügyeiben önállóan intézkedik, határoz és szabály-rendeleteket (statutumokat) alkot; határozatait és szabályrendeleteit saját közegei által hajtja végre; tisztviselőit választja; az önkormányzat és közigazgatás költségeit megállapítja, s a fedezetéről gondoskodik; a kormánnyal közvetlen érintkezik.

3. § Határozat, mely
a) a költségvetés megállapítására,
b) ingatlan vagyon elidegenítésére, vagy ingatlan vagyon szerzésére,
c) kölcsönvételekre,
d) a helybenhagyott költségvetésben elő nem forduló terhes szerződések kötésére, vagy felbontására, és közművek emelésére,
e) új hivatalok rendszeresítésére, vagy a fennálló megszüntetésére vonatkozik, és általában minden határozat, melyre nézve a törvény felsőbb megerősítést rendel: csak ministeri jóváhagyás után hajtathatik végre.

Ha a kormány a felterjesztéstől számítandó 40 nap alatt egyáltalában nem nyilatkozik, a felterjesztett határozatok helybenhagyottaknak tekintetnek és végrehajthatók.

4. § Magánfelek, a törvényhatóságnak az önkormányzat körében hozott sérelmes határozatai ellen a kézbesítéstől, illetőleg a szabályszerű kihirdetéstől 15 nap alatt az illető ministerhez folyamodhatnak.

A folyamodvány az alispánnak, illetőleg a polgármesternek adandó be, ki ezt 8 nap alatt véleményes jelentéssel felterjeszteni köteles.

Azt, hogy a határozat csak birtokon kívül felelbezzhet, magában a határozatban világosan ki kell fejezni.

E záradék hiányában a határozat birtokon belől fellelbezzhet.

5. § Szabályrendeleteket a törvényhatóság csak önkormányzati hatáskörének korlátai között alkothat.

¹ Szentelődve: 1870. VIII. 1. Kihirdetve: a képviselőházban 1870. VIII. 2., a főrendek házában 1870. VIII. 3.

A szabályrendeletek a törvénynyel, s a kormánynak hatályban levő szabályrendeleteivel nem ellenkezhetnek, a községek (faluk, mezővárosok) önkormányzati jogait nem sérthetik, és csak a szabályszerű kihirdetéstől számítandó 30 nap után hajthatnak végre.

6. § A szabályrendelet, ha csupán helyi érdekű, a törvényhatóság területén, ha közérdekű: az egész országban kihirdetendő.

7. § Szabályrendeletek ellen az érdeklettek a szabályszerű kihirdetéstől 30 nap alatt az illető ministerhez folyamodhatnak.

A minister a törvényhatóság meghallgatása után végérvényesen határoz.

A szabályrendeletet felfüggesztő vagy megsemmisítő kormányrendelet indokolandó.

8. § Az árva- és gyámhatóságot a törvényhatóságok fogják gyakorolni; ennél fogva kinevezik és ellenőrzik az árvagyámokat, megvizsgálják a gyámi számadásokat, felügyelnek az árvák vagyonára és nevelésére és intézkednek az árvák mindazon ügyeiben, melyek a rendes bíró illetőségéhez nem tartoznak.

A rendezett tanácsu városoknak árva- s gyámhatóságáról a községi törvény rendelkezik.

9. § Árva- és gyámhatóságát a törvényhatóság egy állandó központi árvaszék által gyakorolja, mely áll: egy elnökből, legalább két ülnökből, a tiszti ügyészből, a számvevőből, egy jegyzőből és a szavazattal nem bíró közgyámból.

Az árva- és gyámügyek a belügyministerhez fellebbezhetők.

10. § Az árvaügyek ellátására s az árvapénzek kezelésére nézve az egyes törvényhatóságokban divatozó gyakorlat, az árvaügy országos és végleges rendezéseig ideiglenesen fentartatik.

11. § Addig, míg a törvényhozás a törvényhatósági költségek fedezésének és beszedésének módját külön törvény által végleg szabályozza: a háziadó az egyenes (föld-, ház-, jövedelem-, személyes-kereseti) államadó után százalékokban vettetik ki, az államadóval együtt szedetik be, és az illető törvényhatóságnak havonként előzetesen szolgáltatik ki.

12. § Azon törvényhatóságokban, a melyekben rendezett tanácsu városok vannak, a törvényhatóság egyetemét közösen illető költségek a járásiaktól elkülönítve állapíttatnak meg és vettetik ki.

A rendezett tanácsu városok csak a közös költségekhez járulnak.

13. § A törvényhatósági joggal felruházott városok közvetett államadókra is vethetnek községi pótdadót, a városban s annak területén illetékeket, helypénzeket, vámokat szedhetnek, s az állam által igénybe nem vett új adókat hozhatnak be.

E jog gyakorlására a kormány engedélye szükséges, mely azt, - a mennyiben az állam jövedelmeinek csökkenése, s az ipar s kereskedelem érdekeinek veszélyeztetése nélkül eszközölhető, - a helyi viszonyokhoz képest a város indokolt felterjesztésére megadhatja.

14. § A törvényhatóság a jövő évi költségvetést az őszi közgyűlésben állapítja meg; a zárszámadás pedig a tavaszi közgyűlésen vizsgálta meg.

Az előirányzat, a zárszámadás, s az állandó választmány (44. §), illetőleg városi tanács véleményes jelentése a közgyűlés előtt 15 nappal közszemlére kitéttetik, és egyszersmind a bizottsági tagoknak kézbesítettik.

Egyes adózók a költségvetésre és zárszámadásra észrevételeket tehetnek s azokat a közgyűlés előtt 5 nappal az állandó választmánynak, illetőleg tanácsnak beadhatják.

A választmány, illetőleg tanács a beadott észrevételeket tárgyalni s véleményes jelentés mellett a közgyűlésnek bemutatni köteles.

15. § A törvényeket és a kormánynak a törvényhatósághoz intézett rendeleteit a törvényhatóság területén a törvényhatóság hajtja végre, saját közegei által.

Mennyiben van ezen általános szabály alól kivételnek helye: a törvény határozza meg.

16. § A törvényhatóság jelen törvény korlátai között felirhat egyes kormányrendelet ellen a végrehajtás előtt, ha azt törvénybe ütközőnek, vagy a helyi viszonyok miatt czélszerűtlennek tartja.

De ha a minister a felhozott indokok ellenére a végrehajtást követeli, vagy ha a törvényhatóságot hozott határozatának foganatosításától másodizben eltiltja, a kormányrendelet azonnal és feltétlenül teljesítendő és végrehajtandó (58. § e) pont). Az ilyen, valamint a szabadságos és tartalékos katonák berendelését, és valamely, az állam veszélyezett érdekei miatt halaszthatlan rendőri intézkedést tárgyazó kormányrendelet csak a végrehajtás után, s csak annyiban szolgálhat közgyűlési vita és határozat tárgyául, a mennyiben a törvényhatóság a kormány eljárását netán sérelmesnek találván, a képviselőháznál keresne orvoslást.

17. § Kivételnek a végrehajtás kötelezettségének szabálya alól az országgyűlés által meg nem szavazott adó tényleges behajtására, vagy meg nem ajánlott ujonczok tényleges kiállítására vonatkozó rendeletek.

Az előmunkálatok azonban azonnal teljesítendőek.

II. FEJEZET

A törvényhatósági bizottságról

18. § A törvényhatóság egyetemét a bizottság képviseli, s a mennyiben a törvény kivételesen másként nem intézkedik, a hatósági jogokat a törvényhatósága nevében a bizottság gyakorolja.

19. § A bizottság áll fele részben a törvényhatóság területén legtöbb egyenes államadót fizető azon nagykoru honpolgárokból, kik országgyűlési képviselőválasztásra jogosítva vannak; hason fele részben pedig a választó közönség választottjaiból.

20. § Bizottsági tag általában nem lehet:

- a) a ki irni és olvasni nem tud;
- b) a ki a törvényhatóság területén legalább két év óta nem bir, vagy ugyanannyi idő óta ott nem lakik és adót nem fizet;
- c) a ki a törvényhatóság közjavadalmaikat haszonbérli vagy a törvényhatósággal más számadási viszonyban áll.

21. § A bizottsági tagok számát a törvényhatóság lakosainak száma szabályozza, t. i. vármegyékben, székekben, kerületekben és vidékekben minden 500, törvényhatósági joggal felruházott városokban minden 250 lakos után egy bizottsági tag számittatik.

A bizottság választott és nem választott tagjainak összes száma azonban törvényhatósági joggal felruházott városokban 48-nál kevesebb és 400-nál több, más törvényhatóságokban 120-nál kevesebb és 600-nál több sehol sem lehet.

22. § A legtöbb adót fizetők névjegyzékét az adóhivatalok hivatalos kimutatásai alapján minden év végével a törvényhatóság igazolási választmánya állítja össze, illetőleg igazítja ki.

Az igazolási választmány áll: a közgyűlés által egy évre választott 5 tagból, és a főispán által a bizottsági tagok közül szintén egy évre kinevezett elnökből és 3 tagból; előadója a törvényhatósági jegyző.

Érvényes határozat-hozatalra az elnökkel 5 tag jelenléte szükséges.

A választmány a kitűzött és kihirdetett napokon nyilvánosan tartja üléseit s a megállapított névjegyzéket indokolt jelentés kíséretében a közgyűlésnek megerősítés végett bemutatja.

23. § A sorrend megállapításánál csak a törvényhatóság területén fekvő ingatlan vagyon s a törvényhatóság területén élvezett jövedelem összes egyenes államadója és a személyes kereseti adó vétetik számításba; továbbá az állami-, felekezeti-, községi- és magántanintézetek tanárai, a tudományos akademiák tagjai, a folyóirat- és lapszerkesztők, a lelkészek, az ipar- és kereskedelmi kamarák bel- és kültagjai, ugyszintén a magyar államban érvényes oklevéllel ellátott: tudorok, ügyvédek, orvosok, mérnökök, gyógyszerészek, sebészek, bányászok, erdészek és gazdatiszteknek összes egyenes államadója kétszeresen számittatik.

A férj vagy atya államadójába a nő, valamint a kiskoru gyermekek államadója is beszámítandó, ha a nőnek vagy a kiskoru gyermekeknek vagyonát kezeli.

Mindenki csak egy törvényhatósági bizottságnak lehet tagja; az, a ki több törvényhatóságban jön a legtöbb államadót fizetők sorába, azon törvényhatóság bizottságának lesz tagja, melyet maga jelöl ki.

Midőn ketten vagy többen fizetnek hasonmennyiségű államadót, ezek között a sorshuzás dönt; midőn pedig ezen eset olyan egyének közt fordul elő, kik közül az egyik egyszeresen, a másik pedig kétszeresen számított államadó folytán juthatna a bizottságba, az utóbbi bir elsőbbséggel.

Az, a ki öt év óta az országban lakik, folytonosan adót fizet s más államnak nem alattvalója, a sorrend megállapításánál a törvényhozás tüzetes intézkedéséig honpolgárnak tekintendő.

24. § Azok, a kik a 23. § kedvezményét igénybe venni kívánják, az ülések tartama alatt az igazoló választmány előtt szóval, vagy írásban jelentkezni, s jogosultságukat igazolni kötelesek.

A ki nem jelentkezett, vagy jogosultságát igazolni nem tudja, az adó kétszeres beszámításának kedvezményétől azon egy alkalomra elesik.

25. § A bizottsági tagok választása vármegyékben, székekben, kerületekben és azon törvényhatósági joggal felruházott városokban, a melyekben a választók száma a 600-at meghaladja, választó-kerületenkint eszközöltetik.

A választó-kerületeket az egymáshoz tartozó községek, illetőleg utcák, s a választási főhely kijelölésével a törvényhatóság maga alakítja meg. Egy-egy választó-kerületben 200 választónál kevesebb és 600 választónál több nem lehet.

Olyan mezőváros vagy falu, melyben legalább 200 választó lakik, külön választó-kerületet képez.

Ha a választók száma a 600-at meghaladja: a község 200-600 választóból al-választókerületet alkot.

26. § Minden választó-kerület és alkerület, lehetőleg páros számban, csak annyi bizottsági tagot választ, a mennyi a bizottságnak választás alá eső tagjaiból a kerület vagy alkerület választóinak a törvényhatóság összes választóihoz viszonyított aránya szerint a kerületre vagy alkerületre esik.

27. § Választó és választható a törvényhatóság mindazon lakosa, a ki országgyűlési képviselőválasztásra jogosítva van.

Az egyes választó-kerület választóit külön-külön betürendben a közgyűlés által kiküldött választmány állítja össze az országos képviselők választására jogosultak utolsó névjegyzékéből.

28. § A bizottság választás alá eső tagjai 3 évenként 6 évre választatnak.

A legelső alkalommal megválasztottak közül az első három év leteltével minden egyes választókerületre és alkerületre nézve külön-külön eszközölt sorshuzás útján a választottak fele kilép.

Jövőre pedig minden három év leteltével azok lépnek ki, a kik a szabályszerű 6 évet már kitöltötték.

A sorshuzást a közgyűlésen az elnök eszközli.

A kilépett tagok újra választhatók.

29. § Az, a ki elveszti időközben tagsági képességét, megszűnik tagja lenni a bizottságnak, helye pedig, valamint az időközben elhunyt és leköszönt tagok helyei is, minden év végével töltenek be azon kerület vagy alkerület által, a mely által megválasztattak.

30. § A bizottság választás alá eső tagjainak megválasztása csak a legtöbb adót fizetők névjegyzékének összeállítása, illetőleg kiigazítása (22. §) után történhetik.

A választás napját a közgyűlés tüzi ki.

Az alispán, illetőleg polgármester az igazolt tagok névsorát tájékozás végett közzétenni, s egyszersmind a választás napját kellő időben kihirdetni köteles.

31. § Ha olyan választatik meg, a ki mint egyik legtöbb adót fizető, már tagja a bizottságnak és a választást elfogadja, helye a sorrendbe következő legtöbb adót fizető által pótolatik.

32. § Az, a ki több helyen választatott meg, azon kerületet fogja képviselni, melyet a főispánhoz (főkirálybíró stb.) intézett nyilatkozata szerint képviselni kíván.

A többi kerület újból választ.

33. § A választás a szavazók nevének és lakhelyének nyilvános feljegyzése mellett személyesen beadott szavazatlapok által történik.

Ha a szavazatlap több nevet tartalmaz, mint a hány bizottsági tagot a kerület választani jogosítva van, az alólirott nevek számba nem vétetnek.

Ha többen egyenlő szavazatot nyertek, a fölött, hogy melyik legyen bizottsági tag, a választási elnök által kihuzott sors dönt.

34. § A választást, a helyi viszonyokhoz képest egy, vagy több kerületben, a közgyűlés e célra megválasztott küldötte, mint elnök vezeti.

A választók a választás megnyitásakor a küldött mellé 4 bizalmi férfit jelölnek ki maguk közül.

Ha e joggal élni nem akarnak, a bizalmi férfiakat a küldött nevezi ki.

A választásnál az érdekelt község birái és jegyzői, illetőleg a hatósági közegek hivatalból jelen lenni s a szavazók azonosságára felügyelni kötelesek.

35. § A választás egy s ugyanazon kerületben, illetőleg alkerületben egy napnál tovább nem tarthat.

Kezdődik reggeli 8 órakor és végződik esti 6 órakor.

A határidőn túl szavazatot elfogadni nem szabad.

A választások törvényhatósági joggal felruházott városokban 3, más törvényhatóságokban 8 nap alatt valamennyi kerületre és alkerületre nézve befejezendők.

36. § A szavazatok összeszámítása nyilvánosan történik.

Ha az összeszámítás félbeszakittatik, vagy egy napról a másikra tétetik át, a jegyzőkönyv és a beadott szavazatlapok a szavazatszedési szekrénybe záratnak, melyet a küldött két bizalmi férfi s a községek előljárói lepecsételnek.

A választás eredményét a küldött azonnal kihirdeti, s a szavazatlapok s jegyzőkönyv bemutatása mellett, eljárásáról a törvényhatóságnak jelentést tesz.

37. § A választási eljárásra vonatkozó panaszok, vagy megválasztott tag választhatási képessége ellen tett észrevételek a választástól számított 15 nap alatt az igazoló választmányhoz (22. §) nyujtandók be.

38. § Az igazoló választmány határozatai szabályszerűleg kézbesítetnek, s a kézbesítéstől 15 nap alatt a törvényhatósági bizottság által 3 évre választott 5 tagú állandó bíráló választmányhoz felelbezhető, mely a vitás kérdésekben végérvényesen dönt, és melynek elnöke a főispán, akadályoztatása esetében az alispán, illetőleg polgármester.

A megsemmisített választások helyett az új választást a közgyűlés rendeli el.

39. § Ha a választás valamennyi választókerületben végbement, s a választás alá eső bizottsági tagok 3/4-de igazolva van, a főispán, (főkirálybíró stb.) közgyűlést hirdet; a közgyűlésben a megyei bizottságot alakultnak jelenti ki.

40. § Az elnök a bizalmi férfiak s a községi előljárók s jegyzők, s általában a szavazók a törvény különös oltalma alatt állanak.

A személyes biztosság tekintetében ugyanazon rendszabályok alkalmazhatók, melyek az országos képviselő-választásoknál alkalmaztatnak, s az elkövetett vétségek a választási törvény szabványai szerint toroltatnak meg.

III. FEJEZET

A közgyűlésekről

41. § A közgyűlés elnöke a főispán (főkirálybíró stb.), akadályoztatása esetében az alispán, illetőleg polgármester.

42. § A közgyűlések számát és idejét a törvényhatóság szabályrendelettel állapítja meg, de minden tavasszal a múlt évi számadások megvizsgálása és minden ősszel a jövő évi költségvetés megállapítása végett közgyűlést kell tartani.

Ha a főispán (főkirálybíró stb.) a bizottság, vagy a főispán akadályoztatása esetében az alispán, illetőleg polgármester, szükségesnek látja, annyiszor tartathatik rendkívüli közgyűlést, a hányszor a körülmények igénylik.

Az alispán, illetőleg polgármester a közgyűlés határnapját s a felveendő tárgyak sorozatát legalább 8 nappal, illetőleg 24 órával a gyűlés előtt szabályszerűleg kihirdetni köteles.

43. § A közgyűlés hatásköréhez a következő ügyek tartoznak:

- a) szabályrendeletek alkotása,
- b) a közigazgatási és választó-kerületek alakítása,
- c) a törvényhatósági közlekedési vonalak, közművek, építkezések s a közmunka feletti intézkedés,
- d) kölcsönvételek,
- e) törzsvagyon szerzése vagy elidegenítése,
- f) a költségvetési előirányzat megállapítása s a zárszámadások megvizsgálása,
- g) a tisztviselők, az állandó, az igazoló és a bíráló választmány s egyes küldöttségek választása s a főispán (főkirálybíró stb.) által felfüggesztett alispán, illetőleg polgármester helyettesítése (53. § f) pont), valamint egyéb, időközben főispánilag történt helyettesítések feletti intézkedés a jelen törvény 54. és 55. §-aiban meghatározott esetek kivételével,
- h) tisztviselőknek ellenőrzése, felelősség alóli felmentése, felfüggesztése, ügy ellenök a tisztvi vizsgálat elrendelése,
- i) a tisztviselők, a segéd- és kezelő személyzet, s a szolgák fizetésének szabályozása, felemelése vagy leszállítása,
- k) új hivatalok és állomások felállítása, vagy a régiek megszüntetése,
- l) a törvényhatóságok kezelése vagy felügyelete alatt álló pénztárak megvizsgálása s erre vonatkozó jelentése,
- m) a községektől a községi törvény értelmében fölterjesztett vagy föllebbezett ügyek másodfoku ellátása,
- n) kérelmezési és levelezési jog gyakorlása,
- o) indítványok tárgyalása,
- p) a felirati jog gyakorlása,
- q) mindazon ügyek, melyeket ezen, vagy más törvény avagy a törvényhatóság szabályrendelete kizárólag a közgyűléshez utasít.

44. § Vármegyékben, székekben, kerületekben és vidékekben a 43. § a) b) c) d) e) f) i) k) m) pontjai alatt elősorolt ügyeknek, s általában az önkormányzat fontosabb ügyeinek közgyűlési tárgyalását a törvényhatóság állandó választmánya készíti elő.

Az állandó választmányt a bizottság 3 évre választja; elnöke az alispán.

Alelnökeit a választmány maga választja, s együtt vagy szakosztályokra oszolva tanácskozáskor, a hozzá utasított tárgyakra nézve indítványoz és javaslatot tesz.

A tagok számát, s a választmány szervezetét a törvényhatóság szabályrendelettel állapítja meg.

45. § A gyűlést az elnök nyitja meg és zárja be.

A tanácskozást az elnök vezeti, a rend fentartása felett az elnök örökös, s a kérdést a szavazásra az elnök tűzi ki.

Szavazás előtt a kérdés megállapításához szólni a tagoknak jogában áll.

A szavazatok a szólók szerint vétetnek számba, de tiz tag kívánatára az elnök a névszerinti szavazást elrendelni köteles.

46. § A közgyűlésen a jelenlevők határoznak.

Egy bizottsági tag sem vehet részt oly tanácskozásokban, a melyekben közvetlenül érdekelve van.

A hallgatóság számára elkülönített hely jelölendő ki.

A napirendre kitűzött tárgyakkal össze nem függő önálló indítványt, mely 24 órával előbb a közgyűlésen, vagy pedig az elnökségnél be nem jelentetett, s egyszersmind a jegyzői hivatalnál vagy más alkalmas helyen közszemlére le nem tétetett, a közgyűlésen tárgyalni nem szabad.

Máskülönben az ügyrendet, jelen törvény korlátai között, maga a törvényhatóság szabályrendelettel állapítja meg.

47. § Az alispán, jegyző, tiszti ügyész, árvaszéki elnök és ülnök, szolgabíró, főpénztárnok, főorvos, főmérnök, levéltárnok, közgyám, számvevő s a rendezett tanácsú városok polgármesterei, törvényhatósági joggal felruházott városokban pedig a polgármester, jegyző, rendőr-kapitány, tanácsnokok, tiszti ügyész, árvaszéki elnök és ülnök, pénztárnok, főorvos, főmérnök, közgyám, számvevő és levéltárnok a közgyűlésen ülésel és szavazattal bírnak, habár nem volnának is tagjai a bizottságnak.

48. § A többi tisztviselő és általában a tiszteletbeli tisztviselők a közgyűléseken felszólalhatnak, s ha felhivatnak, felszólalni kötelesek is; de szavazattal csak azon esetben bírnak, ha bizottsági tagoknak megválasztottak, vagy a legtöbb adót fizetők sorába esnek.

49. § Ha tiszti kereset elrendelése, vagy valamelyik tisztviselő hivatalvesztése forog szóban, a szavazás titkos, melynek módját a törvényhatóság szabályrendelettel állapítja meg.

50. § A ki a tanácskozás méltóságát vagy a gyűlés egyes tagjait sértő kifejezéssel él, s azt rögtön vissza nem vonja: széksértési kereset alá vonathatik, s a gyűlés által, a felebbezés kizárásával, 100 forintig terjedhető s közigazgatási uton behajtható bírságra büntetethetik, fenmaradván a büntető törvények súlya alá eső bűntényekre nézve a későbbi megtorlás joga.

51. § A közgyűlési jegyzőkönyvek hiteles másolatai a belügyministerhez a hitelesítéstől 30 nap alatt, egyes jegyzőkönyvek pedig egyik vagy másik minister kívánatára rögtön felterjesztendőek.

IV. FEJEZET

A főispánról és a törvényhatósági közegekről

52. § A vármegyék és törvényhatósági joggal felruházott városok élén a megyei, illetőleg városi főispán, a székelyszékek élén a főkirálybíró, a kerületek és vidékek élén a főkapitány, a szepesi kerület élén a kerületi gróf áll, kiket a belügyminister előterjesztésére, tekintet nélkül az örökös főispánokra, a király nevez ki és mozdít el.

Vármegye főispánja egyidejűleg a megye területén létező s törvényhatósági joggal felruházott városoknak főispáni tisztét nem viselheti. - Egy és ugyanazon főispán azonban több városnak főispánja is lehet.

53. § A főispán (főkirálybíró stb.) a végrehajtó hatalom képviselője; mint ilyen ellenőrzi a törvényhatósági önkormányzatot és őrködik a törvényhatóság által közvetített állami közigazgatás érdekei felett, e végből:

a) a megyei, széki, vidéki, kerületi rendes közgyűlések előtt, az alispánból, főjegyzőből, tiszti ügyészből s az állandó választmány alelnökeiből alakított számonkérő (scontralis) széket tart;

b) megvizsgálja személyesen legalább egyszer évenként a hatósági tisztviselők hivatalos eljárását, s megtekinti, a hányszor jónak látja, az alispánhoz vagy polgármesterhez érkezett kormányrendeleteket s más beadványokat;

c) vizsgálatot rendelhet a hanyag vagy vétkes tisztviselő ellen, s azt a vizsgálat tartamára felfüggesztheti hivatalától; az alispánt és polgármestert azonban csak a belügyminister jóváhagyásával függesztheti fel;

d) a felfüggesztett tisztviselőket az alispán, illetőleg polgármester kivételével ideiglenesen másokkal helyettesíti;

e) indokolt felterjesztést tesz a kormánynak, ha az alispán vagy polgármester valamely kormányrendeletet végrehajthatónak nem vél, (58. § d) pont); mely felterjesztéshez az alispán, illetőleg polgármester nyilatkozata is csatolandó;

f) gyakorolja a tisztujtó székeken a 68. § értelmében és a 43. § g) pontja eseteiben a kijelölés jogát;

g) kinevezi a 65. § alatt megnevezett tisztviselőket, s a mutatkozó szükséghez képest a tiszteletbeli tisztviselőket; kinevezi továbbá vármegyékben, székekben, vidékekben, kerületekben az alispán meghallgatása után a csendbiztost, a várnagyot s általában a segéd és kezelő összes személyzetet;

h) gyakorolja mindazon jogokat és teljesíti mindazon kötelességeket, melyeket a jelen törvény a főispánra ruház.

54. § Ha a törvényhatóság a 16. § vagy az alispán, illetőleg polgármester az 58. § e) pontja alatt megszabott törvényes kötelességét megszegi vagy pontosan nem teljesíti: a ministerium felhatalmazhatja a főispánt (főkirálybirót stb.), hogy a törvényhatóság mindazon tisztviselőivel és közegeivel, kikre a végre nem hajtott rendelet végrehajtásánál szüksége van, közvetlenül rendelkezessék.

Ez esetben a tisztviselők és közegek a főispánnak (főkirálybirónak stb.) a végrehajtásra vonatkozó rendeleteit azonnal és feltétlenül teljesíteni kötelesek, s e miatt a törvényhatóság által feleletre nem vonathatnak.

55. § Az 54. § eseteiben a főispán (főkirálybiró stb.) a nem engedelmeskedő tisztviselőt és közeget tiszti kereset alá fogathatja, hivatalától felfüggesztheti, vagy elmozdithatja, s helyébe mást helyettesíthet.

Az ekként helyettesített tisztviselők és közegek a következő általános tisztujtásig megmaradnak állomásaikon s jogok és kötelezettségek tekintetében a többi tisztviselővel teljesen egyenlők.

56. § A kormányrendelet végrehajtásával a főispán kivételes hatalma legott véget ér.

A törvényhatóság, ha sérelmesnek tartja a kormány eljárását, a képviselőháznál kereshet orvoslást.

57. § A vármegye, szék, vidék, kerület központi tisztviselői: az alispán, jegyző, tiszti ügyész, árvaszéki elnök és ülnök, pénztárnok, főorvos, főmérnök, levéltárnok, főszámvevő, közgyám, állatorvos.

Kül tisztviselők: a szolgabíró, a rendezett tanácsu városok polgármesterei s a helyi viszonyokhoz képest a járási orvos, járási mérnök, járási számvevő, járási közgyám.

A központi tisztviselő a törvényhatóság székhelyén, a kül tisztviselő a járásban (szakaszban) köteles lakni.

58. § Az alispán a vármegye, szék, vidék és kerület első tisztviselője; mint ilyen:

a) vezeti a törvényhatóság nevében a közigazgatást, intézkedik minden ügyben, mely a közgyűlés vagy egyes közegek hatásköréhez utasítva nincs;

b) végrehajtja a közgyűlés határozatait;

c) átveszi a törvényhatóság közönségéhez intézett kormányrendeleteket, leveleket, jelentéseket, folyamodványokat;

d) végrehajtja a kormány rendeleteit.

Ha azonban valamely rendeletet törvénybe ütközőnek, vagy a helyi viszonyok között károsnak, vagy épen kivihetetlennek vél: jelentést tesz 24 óra alatt a főispánnak, (53. § e) pont) s távollétében felír az illető ministerhez.

Ha a minister a felirat ellenében továbbra is fentartaná rendeletét, és az alispán a ministeri leirat után se érezné magát a rendelet végrehajtására kötelezettnek: a főispánnak azonnal jelentést tesz, s annak rendeletére, vagy ha távol van, annak nevében a rendkívüli közgyűlést legfeljebb 10 napra azonnal összehívja, s a rendeletet a közgyűlés elé terjeszti, mely azt rögtön felvenni és tárgyalni köteles;

e) végrehajtja a kormány azon rendeleteit, melyek a 16. § szerint azonnal és feltétlenül végrehajtandók, s eljárásáról a végrehajtás után a legközelebbi közgyűlésnek jelentést tesz;

f) aláírja a törvényhatóság nevében kiállított okmányokat, leveleket és felterjesztéseket;

g) örökdik, hogy a kormányrendelet ellen intézett felirat 3 nap alatt felterjesztessék (16. §);

h) őre a törvényhatóság pecsétjének;

i) utalványoz a házipénztárra a költségvetés korlátai között;

k) rendelkezik a törvényhatóság tisztviselőivel, a segéd és kezelő személyzettel, s ha hivatalos kötelességének teljesítésében, vagy valamely hivatalos megbízásban egyik vagy másik pontosan el nem jár: a teendőik teljesítésével más rendes vagy tiszteletbeli tisztviselőt biz meg, s azt a házi pénztárból a hanyag tisztviselő fizetésére utalványozott napdíjakkal látja el;

l) intézkedik a katona-elszállásolási ügyekben;

m) elrendeli a karhatalom alkalmazását és felfogadja és elbocsátja a csendőröket (pandurokat), valamint felfogadja különös tekintettel a kiszolgált katonákra és honvédekre a törvényhatósági szolgákat, - kik, ha hiven teljesítik kötelességeiket - élethossziglan alkalmaztatnak;

n) legalább egyszer megvizsgálja havonként a törvényhatóság pénztárait, a számvevő és tiszti ügyész közbejöttével;

o) a közgyűlésnek s a főispánnak tüzetes jelentést tesz intézkedéseiről és a törvényhatóság állapotáról;

p) intézkedik a közgyűlési tárgyaknak az állandó választmány által előkészítéséről, s az egyes ügydarabok teljes felszereléséről;

q) eljár mindazon ügyekben, a melyeket egyik vagy másik törvény az alispánra biz;

Egyesek az alispánnak sérelmes határozatait a belügyministerhez felebbezhetik.

59. § A jegyzők a közgyűlés, az állandó és igazoló választmány és ideiglenes szakbizottságok s küldöttségek jegyzőkönyveit vizsik.

A határozatokat, a közgyűlési és alispáni felterjesztéseket, jelentéseket, leveleket fogalmazzák.

A törvényhatóság nevében kiállítandó okmányokat elkészítik s a közgyűlésen a tárgyakat előadják.

Ha az alispán beteg, ha távol van, vagy az alispáni szék üres: az alispáni teendőket a főjegyző teljesíti.

60. § A tiszti ügyész az árvaszék tagja s a törvényhatóság jogtanácsosa. Véleménye olyan ügyben, melynél a jogi szempont a döntő, a határozathozatal előtt mindig meghallgatandó.

Őre a törvényeknek, a törvény erejével bíró szokásnak, a törvényhatóság szabályrendeleteinek az önkormányzatban és a közgyűléseken. Képviseli a törvényhatóságot magánügyeiben.

Megindítja a széksértési kereseteket, s indítványozza a kiszabandó birság mennyiségét.

Foganatosítja a tisztviselők ellen elrendelt tiszti keresetet. (77. §)

61. § A szolgabíró a járás (szakasz) első tisztviselője.

Felügyel a hatósága alatt álló községekre, és gyakorolja azon jogokat és teljesíti azon kötelességeket, melyeket a törvény és szabályrendeletek reá ruháznak.

Utasításait - a mennyiben a törvény kivételesen másként nem intézkedik - az alispántól és az alispán utján veszi, s közvetlenül azzal érintkezik.

Külön pecséttel bír, a törvényhatóság czimerével, s a járás (szakasz) nevét tartalmazó körirattal,

Teendőinek pontos ellátására a törvényhatóság költségén irnokot tart, és azzal saját felelősségére szabadon rendelkezik. Egyesek a szolgabírónak a törvény és szabályrendeletek által körülírt hatáskörében önállólag hozott sérelmes határozatait az alispánhoz s onnan a belügyministerhez fellebbezhetik.

62. § A többi tisztviselő és hivatalnok hatáskörét, mint szintén a segéd- és kezelőszemélyzet létszámát és szervezetét a belügyminister által helybenhagyandó szabályrendelettel a megye, szék, vidék és kerület maga állapítja meg.

Az egyes tisztviselők hagyományos nevei megtarthatók.

63. § A törvényhatósági joggal felruházott városok első tisztviselője: a polgármester;

mint ilyen

- a) elnöke a tanácsnak,
- b) intézkedik azon ügyekben, melyek a törvény vagy a szabályrendeletek értelmében a polgármester hatásköréhez tartoznak,
- c) átveszi a városhoz intézett kormányrendeleteket, leveleket, jelentéseket, folyamodványokat,
- d) végrehajtja a kormány rendeleteit, azon jogok és kötelezettségek mellett, melyeket jelen törvény 58. § *d*), *e*), *k*) pontja az alispánra ruház,
- e) aláírja a város nevében kiállított okmányokat, leveleket, felterjesztéseket,
- f) őre a város pecsétének,
- g) a közgyűlésnek, s a főispánnak tüzetes jelentést tesz intézkedéseiről, s a város állapotáról,
- h) felfogadja különös tekintettel a kiszolgált katonákra és honvédekre a városi szolgákat, kik, ha hiven teljesítik kötelességüket, élethossziglan alkalmaztatnak.

Egyesek a polgármester sérelmes határozatait a közgyűléshez és onnan a belügyministerhez fellebbezhetik.

64. § Különben a törvényhatósági joggal felruházott városok azon szervezetet, mely által saját belügyeiket ellátni s a városi önkormányzatot gyakorolni kívánják s ebből folyólag a tanácsnak, s az egyes tisztviselőknek, közöttük a rendőrkapitánynak, az önkormányzatra vonatkozó hatáskörét, a szakosztályok szervezetét, a tisztikar, a segéd-, kezelő-, rendőr- és szolgáltszemélyzet létszámát és fizetését, ugyszintén az egyes tisztviselők által az önkormányzat körében hozott határozatokra nézve a fellebbezés módját, a helyi viszonyokhoz képest és jelen törvény korlátai között a belügyminister által helybenhagyandó szabályrendelettel (91. §) maguk állapítják meg.

V. FEJEZET

A tisztviselők választásáról

65. § A tisztviselők a bizottság által, és 6 évre választatnak.

A levéltárnokot élethossziglan a főispán nevezi ki. A segéd- és kezelőszemélyzetnek a főispán által kinevezett (53. § *g*) pont), törvényhatósági joggal felruházott városban pedig a bizottság által választott tagjai élethossziglan megtartják állomásaikat, s csak tiszti kereset útján mozdíthatatnak el.

Az ideiglenesen alkalmazott hivatalnokok és napidijasok a törvényhatóság által bocsáttatnak el.

A szolgabírói irnokokat a szolgabíró nevezi ki és bocsátja el.

66. § Tisztviselővé csak az lehet, illetőleg csak azt lehet kinevezni, a ki

- a) életének 22. évét már betöltötte;
- b) a magyar állam polgára;
- c) se csőd, se bűnvádi kereset, se büntetés alatt nincs, se becstelenítő büntettek miatt elítélve nem volt.

67. § A 66-ik §-ban megszabott általános kellékeken felül elengedhetlen feltétel még:

a főjegyzőre és árvaszéki elnökre nézve annak igazolása, hogy valamely jogi tanintézetben a tanfolyamot elvégezte, vagy a megfelelő elméleti vizsgát letette, avagy már hasonló közhivatalt viselt.

A tiszti ügyészre nézve az ügyvédi oklevél.

Az orvosra és állatorvosra nézve a magyar államban érvényes oklevél, és két évi gyakorlat.

A mérnökre nézve a szakma önálló üzésének jogosultsága s két évi önálló gyakorlat.

68. § A tisztújító szék tartamára, ha általános a választás, a főispán (főkirálybíró stb.) jegyzőt s tiszti ügyészt helyettesít.

A jelöltek névsorát a 66. és 67. § korlátai között s tekintettel az 1868:XLIV. törvény határozványára is, a kijelölő választmány állítja össze, mely áll: a főispánból mint elnökből, a bizottság által választott 3 és a főispán által meghívott szintén 3 bizottsági tagból; a szavazatok egyenlősége esetében az elnök szava dönt.

Minden állomásra legalább 3 egyén jelölendő ki; e szabály alól eltérésnek csak akkor van helye, ha nem jelentkezett kijelölhető 3 egyén a betöltendő tiszti állomásra.

69. § A szavazás, mely 20 bizottsági tag írásban beadott kívánatára mindig elrendelendő, a főispán főkirálybíró stb.) által kinevezett egy vagy több küldöttség előtt, a szavazók nevének és szavazatának feljegyzésével, törvényhatósági joggal felruházott városokban szavazatlapok által megy végbe.

70. § Az alispán és polgármester általános szótöbbséggel választatik.

Ha általános szótöbbséget egyik sem nyer a jelöltek közül: új szavazásnak van helye a legtöbb szavazatot nyert két jelölt között.

A többi tisztviselők viszonylagos szótöbbséggel választatnak.

71. § A megválasztott tisztviselők a következő esküt teszik le:

Én N. N. esküszöm, hogy a királyhoz hű leszek, az ország törvényeinek engedelmeskedem, s hivatalommal járó kötelességeimet lelkiismeretes pontossággal teljesítem.

Isten engem úgy segítjen.

72. § Az időközben megürült állomások csak a következő rendes közgyűlésen töltenek be. Addig, ha elkerülhetetlenül szükséges, a főispán helyettesít.

VI. FEJEZET

A bizottsági tagok és tisztviselők felelősségéről

73. § A tisztviselő mindazon kárért, melyet hivatalos eljárásában akár cselekvése, akár mulasztása által szándékosan, vagy vétkes gondatlanságból, az államnak, a törvényhatóságnak, községeknek vagy egyeseknek jogtalanul és illetéktelenül okozott, - ha a kár szabályszerű jogorvoslattal elhárítható nem volt, teljes kártérítéssel tartozik.

A kárkeresetek a törvénykezési rendtartás szerint illetékes bíróság hatásköréhez tartoznak.

Konok perlekedők, a törvényhatóság valamelyik jótékony intézete javára, 500 forintig emelhető pénzbírságra büntetethetnek, s a perköltségekben elmarasztalandók.

74. § Ha a tisztviselő illetékes meghagyásból s a meghagyás szerint járt el, a kártalanítási keresetek mindig azok ellen intézendők, a kik a törvénytelen cselekvényt elrendelték.

A bizottság azon tagjai, kik a törvénytelen határozathoz járultak, a károsult irányában egyetemlegesen felelősek, egymásközt azonban a kártérítésre egyenlően kötelezvék.

75. § Ha a károsult, az elmarasztalt tisztviselő vagyontalansága miatt kielégítést nem nyerhetne, vagy nem lehetne kideríteni, hogy e sérelmes határozatra kik szavaztak: a kárt viszkereseti jog fenmaradása mellett, a törvényhatóság pénztára téríti meg. A közpénzt kezelő tisztviselők által okozott kárt azonban ezek után első sorban azok tartoznak viselni, a kik a pénzkezelésre törvény szerint felügyelni tartoztak, ha kötelességüket vagy épen nem, vagy nem szabály szerint teljesítették.

76. § A hivataloskodásból folyó felelősség mindaddig tart, míg a tisztviselő a törvényhatóság által föl nem mentetett. E felmentés csak a törvényhatóság egyeteme iránt fennállott felelősséget szünteti meg, az okozott kárért a magánjogi, s a bűnös cselekvényekért a büntető törvényekben meghatározott felelősség érintetlen marad.

77. § Ha a tisztviselő, a segéd- és kezelőszemélyzet valamelyik tagja megsérti, vagy hanyagul teljesíti a törvény vagy szabályrendelet által megszabott kötelességét, de tette nem foglal magában a büntető törvények által tiltott cselekvényt: tisztii keresetnek van helye.

78. § A tisztii keresetet vizsgálat előzi meg, melyet a tisztviselőkre nézve a közgyűlés, vagy főispán, a segéd- és kezelő-személyzetre nézve az alispán, illetőleg polgármester rendel el.

A vizsgálat elrendelésével egyidejűleg a tisztviselő fel is függesztethetik hivatalától. (53. és 58. §).

79. § A vizsgálatot a törvényhatóság állandó fegyelmi választmánya teljesíti, melyhez két tagot a közgyűlés választ titkos szavazattal, két tagot pedig a főispán nevez ki a bizottság tagjai közül, elnököt a választmány maga választ, meg nem egyezés esetében pedig a főispán nevez ki.

80. § A vizsgálat eredménye a közgyűlés elébe terjesztendő, mely a tisztii ügyész meghallgatása után, a tisztii kereset megindítása, vagy abbahagyása fölött szótöbbséggel határoz. (49. §)

Ha el nem rendelné a közgyűlés a tisztii keresetet, a belügyminister, a főispán (főkirálybíró stb.) indokolt fölterjesztésére elrendelheti.

81. § Tisztviselő olyan cselekvényért, melyet a törvény tett kötelességévé, feleletre nem vonható, se ellene tisztii kereset el nem rendelhető.

82. § A tisztii kereset felett a törvényhatóság székhelyre illetékes első folyamodásu királyi törvényszék ítél.

A törvényszék, ha hiányos a vizsgálat, elrendelheti annak kiegészítését.

A fegyelmi választmány a törvényszék meghagyását teljesíteni köteles.

83. § A vétkesnek talált tisztviselő és hivatalnok dorgálásra, 500 forintig terjedhető birságra, s ha kötelességét ismételve és feltűnően elhanyagolta, vagy oly mérvű tudatlanságot tanusított eljárásában, hogy hivatalban maradása a közigazgatás érdekeit veszélyeztetné: hivatalvesztéssel is büntethetik.

84. § Mikor válik bűnössé a tisztviselő és hivatalnok hivatalos kötelességének elhanyagolása, vagy az azzal való visszaélés által, a büntető törvény határozza meg.

85. § Büntények folytán a vizsgálat a büntető eljárás szabályai szerint eszközöltetik.

Ha a közgyűlés, vagy főispán (főkirálybíró stb.) által elrendelt vizsgálatból az tűnnék ki, hogy a fenforgó tett nem tisztii kereset útján megtorolható vétséget, de bűnvádi uton megtorlandó büntényt képez: a vizsgálati iratokat az alispán a bűnvádi kereset megindítása végett, a közvádolóhoz teszi át.

86. § Büntető vizsgálat esetében a tisztviselőt és hivatalnokot mindig fel kell függeszteni hivatalától.

87. § A büntető eljárás folytán hozott ítéletet az eljáró törvényszék az alispánnak, illetőleg polgármesternek mindig megküldi, a ki azt a legközelebbi közgyűlés elé terjeszti.

VII. FEJEZET

A vegyes és átmeneti intézkedésekről

88. § Az erdélyi megyék, a székelyszékek, a Jász-Kun-, Hajdu-, nagy-kikindai kerület, a szepesi XVI város kerülete, Kővár, Fogaras és Naszód vidéke, nemkülönbén a következő városok: Kecskemét, Nagyvárad, Versetz, Zilah, Göllniczbánya, Abrudbánya, Vizakna, Vajda-Hunyad, Kézdi-Vásárhely, Hátszeg, Sepsi-Szt-György, Székely-Udvarhely, Bereczk, Csik-Szereda, Szék, Kolos, Ilyefalva, Oláhfalva, Szász-Régen és Fogaras a jelen törvény értelmében szervezkedett törvényhatóságokká alakulnak át.

A Királyföld rendezéséről az 1868:XLIII. tc. 10. §-ának rendelete folytán külön törvény intézkedik.

89. § Törvényhatósági joggal felruházott városok a belügyminister engedélyével rendezett tanácsu városokká vagy nagy községekké alakulhatnak át.

Ha az átalakulást a város lakosságának azon része kívánja, mely együttesen a városi összes egyenes államadónak legalább felét fizeti, az átalakulás meg nem tagadható. A belügyminister minden átalakulást az országgyűlésnek bejelenteni s országszerte közzétenni köteles.

90. § Az állami közigazgatás költségeit jövőre a törvényhatóságok saját házi pénztáraikból fogván fedezni, a pénzügyminister, egyetértőleg a belügyministerrel, még ez év folytán törvényjavaslatot terjeszt elő a föld-, ház-, jövedelem- és személyes-kereseti adó oly mérvű leszállításáról, hogy a leszállítás a lehetőségig megfelelően azon főösszegnek, a melyet az állam a f. évben közigazgatási czélokra az összes törvényhatóságnak kiszolgált.

91. § Jelen törvény kihirdetése után, a belügyminister által kitűzött határidő alatt, minden törvényhatóság közgyűlést tart, s a főispán főkirálybíró stb.), illetőleg a polgármester elnöklése alatt küldöttséget küld ki.

A küldöttség a szerint, a mint a törvényhatóság jövő szervezete igényli, tervet dolgoz ki:

a) a törvényhatóságnak az orsz. választó kerületekre való tekintettel, szolgabírói járásokra (szakaszokra) osztásáról;

b) a választókerületek alakításáról (25. §);

c) a tisztikar, a segéd-, kezelő- és szolgaszemélyzet létszámáról, hatásköréről, a munka felosztásáról, a fizetések mennyiségéről, a napi díjak fokozatáról;

d) a 64. §-ban érintett szervezetről;

e) az árvaszék és az állandó választmány (44. §) szervezéséről és az árva-ügyeknek a törvényszéktől átvételéről;

egyszersmind:

f) összeállítja a választókerületek választóinak névjegyzékét;

g) elkészíti a legtöbb adót fizetők névsorát;

h) intézkedik a községek útján a községi alválasztókerületek megalakulása iránt.

A küldöttség munkálata fölött egy újabb közgyűlés határoz s megállapodásait megerősítés végett a belügyministernek terjeszti fel.

92. § A helybenhagyott határozatok alapján egy újabb közgyűlés megválasztja az igazoló és bíráló választmány választás alá eső tagjait; megválasztja a választások vezérletére hivatott egyes küldötteket, kitűzi a választások határidejét s általában megteszi mindazt, a mit a jelen törvény életbeléptetése megkíván.

93. § Jelen törvény végrehajtásával az összes ministerium bizatik meg.

TARTALOMJEGYZÉK

1870. évi XLII. törvénycikk	1
a köztörvényhatóságok rendezéséről	1
I. FEJEZET	1
A törvényhatósági hatáskörről	1
II. FEJEZET	3
A törvényhatósági bizottságról	3
III. FEJEZET	5
A közgyűlésekről	5
IV. FEJEZET	7
A főispánról és a törvényhatósági közegekről	7
V. FEJEZET	10
A tisztviselők választásáról	10
VI. FEJEZET	11
A bizottsági tagok és tisztviselők felelősségéről	11
VII. FEJEZET	12
A vegyes és átmeneti intézkedésekről	12